

НЕОБУХВАЋЕНА ЕКОНОМИЈА

Непотпуност БДП-а са производне стране

Обрачун бруто домаћег производа (БДП) и израда макроекономских рачуна за Републику Србију врше се у складу са међународно признатим стандардима од 1997. године, од када постоје публиковани подаци. У протеклом периоду претрпели смо значајне промене у обрачунском систему и економији уопште, пролазећи кроз фазе својинске и организационе трансформације. У таквим условима, и поред настојања државе да евидентира и правно регулише обављање економских активности и настојања званичне статистике да их што потпуније и тачније обухвати и прикаже кроз систем националних рачуна, поједине трансакције остају нерегистроване, а активности које се обављају у ”сивој зони” измичу контроли.

У Систему националних рачуна постоје вредности које се називају **агрегати**, и које имају широку примену у свакодневной пракси а често се не повезују са Системом националних рачуна. Агрегати су сложене вредности којима се мере резултати активности целокупне економије посматране са одређеног становишта. Најпознатији и највише коришћени агрегат Система националних рачуна јесте **бруто домаћи производ** (*gross domestic product – GDP*). Он представља резултат производних активности свих резидентних институционалних јединица. У обрачуну БДП-а, све економске активности могу се поделити на обухваћене и необухваћене.

Методолошке основе за обрачуне необухваћене економије дао је средином 2002. године *OECD*, у публикацији *Handbook for Measurement of the Non-observed Economy*, а за утврђивање обима необухваћене економије (све оно што није обухваћено редовним обрачунима БДП-а) коришћен је табеларни приступ Eurostat-а.

Током 2004. и 2005. године Републички завод за статистику Србије учествовао је у првој фази Eurostat–OECD регионалног пројекта земаља западног Балкана који се односио на необухваћену економију. Основни циљеви пројекта били су: сагледавање обухватности националних рачуна у нашим условима, дефинисање различитих типова грешака и основних недостатака расположивих извора података који представљају основ за обрачун макроекономских агрегата. Применом препорученог табеларног приступа на резултате 2003. године, идентификовани су елементи необухвата (Н1-Н7) са становишта производње као и потцењеност или прецењеност појединих категорија које у директној или индиректној мери утичу на вредност БДП-а. Процена необухваћене економије захтевала је да се нерегистроване трансакције и активности које се нерегуларно обављају квантификују и вредносно искажу кроз елементе необухвата додате вредности да би се одредила величина укупне корекције БДП-а. У међувремену је дошло до значајних промена у статистичком систему, а такође се непрекидно радило на увођењу нових и усклађивању постојећих извора података са потребама националних рачуна.

Рад је настављен и у 2007. години, кроз другу фазу, сада EFTA–OECD пројекта. Један од циљева друге фазе пројекта био је изналажење и увођење нових извора података и индикатора за мерење сиве економије који би допринели поузданијој процени и још једној провери добијених резултата током прве фазе. Побољшање сарадње са званичним институцијама, успостављање статистичког пословног регистра и Анкете о радној снази, прелазак на међународне рачуноводствене стандарде у финансијском извештавању у 2004. години, увођење пореза на додату вредност у 2005. и располагање финансијским извештајима једног дела предузетника који воде двојно књиговодство од 2004. године омогућили су нам да, поред неких измена за 2003. годину, јер је у међувремену вршена ревизија БДП-а, наставимо са даљим обрачуном необухваћене економије за 2004. и 2005. годину. Табеларни приступ Eurostat-а примењен је и на најважније агрегате обрачуна БДП-а са расходне стране – финалну потрошњу домаћинства и бруто инвестиције у основне фондове. На тај начин обезбеђена је конзистентност података у највећој могућој мери, а сагледавање резултата у временској серији омогућава њихову контролу, усаглашавање и верификацију пре него што се интегришу у националне рачуне.

Табеларни приступ Eurostat-a

Типови непотпуности (Н1-Н7)

- Н1** Произвођачи избегавају регистровање – легалне активности али непријављене.
- Избегавање пореских и обавеза социјалне заштите. То су обично мали произвођачи са прометом који прелази праг за пријављивање прихода.
- Н2** Произвођачи избегавају регистровање јер се баве незаконитом активношћу.
- Покрива активности произвођача који потпуно избегавају регистровање.
 - Не укључује нелегалне активности регистрованих правних лица и предузетника који своје активности пријављују (или умањено приказују) под законитим шифрама делатности.
- Н3** Произвођачи нису у обавези да се региструју.
- Јер немају тржишни аутпут. Обично су то домаћинства која се баве:
(а) производњом добара за сопствене потребе, и
(б) изградњом и оправком кућа/станава.
 - Имају тржишни аутпут али је он испод нивоа на ком би се очекивало да се региструју као предузетници.
- Н4** Предузеће је регистровано али није обухваћено статистичким истраживањем.
- Различити разлози: неажуран пословни регистар или неодговарајуће процедуре ажурирања; нетачни идентификациони подаци (делатност, величина или територија); правно лице је искључено из оквира истраживања јер му је величина испод одређеног прага; итд.
- Н5** Предузетник је регистрован али није обухваћен статистичким истраживањем.
- Административни извор са списковима регистрованих предузетника није комплетан, односно ажуриран.
 - Чак и ако постоји редован проток тачних и исцрпних информација од административног извора ка статистичком заводу, може се десити да регистровани предузетник не буде укључен у послови регистар из неколико разлога (погледати оне наведене код Н4).
- Н6** Произвођачи намерно пријављују нижи приход од оствареног.
- Пријављује се мањи износ бруто прихода и већи износ међуфазне потрошње у циљу избегавања (или смањивања) пореза на приход, пореза на додату вредност или доприноса за социјалну заштиту.
 - Пријављивање нижег прихода обично укључује: вођење дуплих књига; исплате личних примања која се воде као међуфазна потрошња; плаћања у готовини без рачуна; манипулисање са ПДВ-ом.
- Н7** Статистички недостаци.
- Подаци нису комплетни, нису прикупљени или се не могу директно прикупити; неправилно поступање или прикупљање података од стране статистичара.
 - У смислу непотпуности, такође треба истражити:
 - Поступак са јединицама које нису одговориле;
 - Производња за сопствену финалну потрошњу тржишних произвођача;
 - Напојнице;
 - Зараде и накнаде у натура;
 - Секундарне делатности.

Утврђивању и кориговању различитих елемената необухвата или непотпуности обрачуна БДП-а по производном приступу (Н1-Н7) приступило се према њиховој заступљености у појединим институционалним секторима и делатностима према Класификацији делатности (NACE, Rev.1), као и на основу искустава других земаља.

Укупно прилагођавање за необухваћени део или непотпуност са производне стране за Републику Србију приказано је у табели 1:

1. Прилагођавање по типовима непотпуности, % БДП

Република Србија

Тип непотпуности	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	Укупно
2003 фаза I	4,28	0,96	-	2,30	0,16	6,43	0,42	14,56
2003 фаза II	3,95	0,80	-	3,60	0,63	6,76	0,44	16,18
2004	3,28	0,81	-	3,42	0,26	4,69	0,41	12,87
2005	4,03	0,82	-	3,29	0,37	4,55	0,38	13,46

Најзначајнија корекција бруто додате вредности резултат је прилагођавања за непотпуност H6.

2. Прилагођавање по типовима непотпуности (H1-H7) у %

Република Србија

Тип непотпуности	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	Укупно
2003 фаза I	29,4	6,6	-	15,8	1,1	44,1	2,9	100,0
2003 фаза II	24,4	5,0	-	22,2	3,9	41,8	2,7	100,0
2004	25,5	6,3	-	26,6	2,0	36,4	3,2	100,0
2005	30,0	6,1	-	24,5	2,8	33,8	2,9	100,0

Посматрано по институционалним секторима, прилагођавања су најзначајнија у нефинансијском сектору и сектору домаћинства.

3. Прилагођавање по институционалним секторима у %

Република Србија

Институционални сектор	Нефинансијски	Финансијски	Држава	Домаћинства	НПД	Укупно
2003 фаза I	68,0	-	0,3	31,7	-	100,0
2003 фаза II	52,6	-	0,3	47,1	-	100,0
2004	52,7	-	0,3	47,0	-	100,0
2005	52,1	-	0,3	47,6	-	100,0

Највеће прилагођавање извршено је у сектору делатности Е – Трговина на велико и мало; оправка возила, М – Остале комуналне, друштвене и личне услуге, Ђ – Грађевинарство, Г – Прерађивачка индустрија, и Ј – Послови с некретнинама, изнајмљивање и пословне активности.

4. Прилагођавање по делатностима у %

Република Србија

Делатност	Е	М	Ђ	Г	Ј	Остало	Укупно
2003 фаза I	30,8	17,0	15,3	10,7	9,0	17,2	100,0
2003 фаза II	33,4	13,9	13,6	15,8	6,4	16,9	100,0
2004	26,5	9,7	19,0	18,8	2,7	23,3	100,0
2005	26,6	13,6	18,4	17,3	3,1	21,0	100,0

Република Србија

5. Прилагођавање БДВ – укупно, 2003 (I фаза), у мил. дин.									
Сектори /делатности	Типови прилагођавања							Укупно	
	Н1	Н2	Н3	Н4	Н5	Н6	Н7	свега	% БДП
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Нефинансијски	33745,0			25226,0		49270,7	256,9	108498,6	9,90
Финансијски									
Држава							436,4	436,4	0,04
Домаћинства	13153,0	10561,1			1794,3	21131,6	3945,2	50585,2	4,62
А				5206,9	181,5	386,8		5775,2	0,53
Б				19,3		9,7		29,0	0,00
В				621,4	13,3	19,4		654,1	0,06
Г				4550,7	1163,2	11382,5		17096,4	1,56
Д				0,0				0,0	0,00
Ђ	12275,0			1007,8		11084,3	30,0	24397,1	2,23
Е	13989,0	3258,7		3294,2	333,8	28235,3	95,7	49206,8	4,49
Ж	1675,0			427,1		925,5	360,7	3388,3	0,31
З				2760,9		1532,2	6,4	4299,5	0,39
И	4856,0			1006,5	102,4	35,0		5999,9	0,55
Ј				2646,4		11695,0		14341,4	1,31
К				2661,9				2661,9	0,24
Л	242,0			195,9		116,4	3506,6	4060,9	0,37
Љ				44,2			480,5	524,7	0,05
М	13861,0	7302,4		782,8		4980,2	152,3	27078,7	2,47
Н				0,0			6,3	6,3	0,00
Укупно	46898,0	10561,1		25226,0	1794,3	70402,3	4638,5	159520,3	
Укупно у %	29,4	6,6		15,8	1,1	44,1	2,9	100,0	
% БДП	4,28	0,96		2,30	0,16	6,43	0,42		14,56

Република Србија

6. Прилагођавање БДВ – укупно, 2003 (II фаза), у мил. дин.									
Сектори /делатности	Типови прилагођавања							Укупно	
	Н1	Н2	Н3	Н4	Н5	Н6	Н7	свега	% БДП
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Нефинансијски	8190,0			42172,9		49270,8	143,5	99777,2	8,52
Финансијски									
Држава							492,6	492,6	0,04
Домаћинства	38078,0	9393,7			7380,3	29890,2	4545,1	89287,3	7,62
А				2452,4	217,7	288,9		2959,0	0,25
Б				56,0		72,2		128,2	0,01
В				2028,2	16,8	23,8		2068,8	0,18
Г				13853,3	3635,2	12446,4		29934,9	2,56
Д				645,4				645,4	0,06
Ђ	12146,0			2568,6		11084,3	30,0	25828,9	2,20
Е	13822,0	3247,2		7967,9	3388,6	34828,1	95,7	63349,5	5,41
Ж	1655,0			619,9		925,5	359,4	3559,8	0,30
З				8458,7		1920,0	10,5	10389,2	0,89
И	4233,0			2949,4	122,0	47,6		7352,0	0,63
Ј						12137,4		12137,4	1,04
К									0,00
Л	283,0					133,6	3981,2	4397,8	0,38
Љ							545,5	545,5	0,05
М	14129,0	6146,5		573,1		5253,2	152,6	26254,4	2,24
Н							6,3	6,3	0,00
Укупно	46268,0	9393,7		42172,9	7380,3	79161,0	5181,2	189557,1	
Укупно у %	24,4	5,0		22,2	3,9	41,8	2,7	100,0	
% БДП	3,95	0,80		3,60	0,63	6,76	0,44		16,18

Република Србија

7. Прилагођавање БДВ – укупно, 2004. у мил. дин.									
Сектори /делатности	Типови прилагођавања							Укупно	
	Н1	Н2	Н3	Н4	Н5	Н6	Н7	свега	% БДП
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Нефинансијски	6481,2			49006,5		41493,8	167,8	97149,3	6,78
Финансијски									
Држава							549,5	549,5	0,04
Домаћинства	40475,8	11635,7			3676,6	25634,5	5093,6	86516,2	6,05
А				2809,1	103,6	2359,6		5272,3	0,37
Б				38,1				38,1	0,00
В				1870,6	3,3	50,0		1923,9	0,13
Г				15750,4	1436,4	17411		34597,8	2,42
Д				1619,1				1619,1	0,11
Ђ	15385,0			3685,1		15938,2	48,6	35056,9	2,45
Е	11711,0	4024,7		8234,6	1762,7	22959,6	114,2	48806,8	3,41
Ж	2301,0			566,5		1030,7	424,6	4322,8	0,30
З				7637,0			12,4	7649,4	0,53
И	10189,0			6364,7	370,6			16924,3	1,18
Ј						5065,3		5065,3	0,35
К									0,00
Л						4,7	4441,0	4445,7	0,31
Љ							608,5	608,5	0,04
М	7371,0	7611,0		431,3		2309,1	154,7	17877,1	1,25
Н							6,9	6,9	0,00
Укупно	46957,0	11635,7		49006,5	3676,6	67128,3	5810,9	184215,0	
Укупно у %	25,5	6,3		26,6	2,0	36,4	3,2	100,0	
% БДП	3,28	0,81		3,42	0,26	4,69	0,41		12,87

Република Србија

8. Прилагођавање БДВ – укупно, 2005. у мил. дин.									
Сектори /делатности	Типови прилагођавања							Укупно	
	Н1	Н2	Н3	Н4	Н5	Н6	Н7	свега	% БДП
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Нефинансијски	5412,4			57641,4		59534,1	205,1	122793,0	7,01
Финансијски									
Држава							627,8	627,8	0,04
Домаћинства	65156,6	14454,0			6509,0	20101,5	5890,7	112111,8	6,41
А				2695,9	245,0	2309,8		5250,7	0,30
Б				41,8		35,4		77,2	0,00
В				2011,3		184,4		2195,7	0,13
Г				17902,9	2639,0	20133,3		40675,2	2,32
Д				2443,3				2443,3	0,14
Ђ	28932,0			4039,5		10194,4	57,8	43223,7	2,47
Е	8131,0	5109,1		10000,8	3131,0	36067,1	164,1	62603,1	3,58
Ж	3120,0			729,0		839,8	527,2	5216,0	0,30
З				8041,7			13,6	8055,3	0,46
И	7287,0			8859,0	494,0			16640,0	0,95
Ј						7346,7		7346,7	0,42
К									0,00
Л	3874,0						5073,6	8947,6	0,51
Љ							695,2	695,2	0,04
М	19225,0	9344,9		876,2		2524,7	178,8	32149,6	1,84
Н							13,3	13,3	0,00
Укупно	70569,0	14454,0		57641,4	6509,0	79635,6	6723,6	235532,6	
Укупно у %	30,0	6,1		24,5	2,8	33,8	2,9	100,0	
% БДП	4,03	0,82		3,29	0,37	4,55	0,38		13,46

Тип Н1 – произвођачи обављају легалне активности али их не пријављују

Елемент необухвата Н1 одређен је на бази података о укупном броју запослених из финансијских извештаја предузећа и постојећег статистичког истраживања о предузетницима и резултата Анкете о радној снази о запосленима с пуним радним временом. Тип прилагођавања Н1 је последица активности малих произвођача који избегавају регистрацију да не би изгубили социјална давања (ако су регистровани као незапослени) или да би избегли плаћање пореза и социјалних доприноса.

Прилагођавање за Н1 (на основу првих резултата Анкете о радној снази)

Републички завод за статистику Србије је у 2004. години увео Анкету о радној снази према стандардима Међународне организације рада. На бази првих резултата о укупном броју запослених из овог истраживања (посматрана је само запосленост с пуним радним временом) извршена је процена и за 2003. годину, и то тако што је структура из 2004. године примењена и на податке из 2003. године, јер су они на укупном нивоу били упоредиви, али због немогућности распоређивања samozапослених радника и помажућих чланова домаћинства по делатностима подаци на нижем нивоу нису били расположиви. Коефицијенти односа према броју радника из финансијских извештаја и постојећег статистичког истраживања о предузетницима (извештаји општинских пореских управа) по делатностима примењени су у корекцији додате вредности из већ постојећих обрачуна. У односу на процену из прве фазе, када је укупна корекција износила 4,28% БДП-а, сада она износи 3,95% БДП-а. Разлика је готово занемарљива и она је резултат већ поменутог ревизије БДП-а.

9. Прилагођавање за Н1 на бази пуног радног времена Република Србија, 2003.

НАСЕ сектор	Запослени		Коефицијент (АРС/ФИ ¹⁾)	БДВ корекција (мил. дин.)		% БДП	
	АРС, пуно радно време	предузећа + предузетници ФИ ¹⁾		I фаза	II фаза	I фаза	II фаза
Ђ	136680	105527	1,30	12275	12146	1,12	1,04
Е	398541	344141	1,16	13989	13822	1,28	1,18
Ж	73386	63943	1,15	1675	1655	0,15	0,14
И	43455	40065	1,08	4856	4233	0,44	0,36
Л	132044	131197	1,01	242	283	0,02	0,02
М	103096	65879	1,56	13861	14129	1,27	1,21
Укупно	887202	750752		46898	46268	4,28	3,95

¹⁾ Извор: Финансијски извештаји и Истраживање о предузетницима.

Поред запослених с пуним радним временом процењена је и запосленост према еквиваленту пуног радног времена на основу часова рада, такође применом структуре према делатностима из 2004. године. Коефицијенти су се значајно променили код грађевинарства, трговине и хотела и ресторана, што је и разумљиво јер се у овим делатностима ради дуже од пуног радног времена, али и скраћено радно време када је реч о обављању допунског занимања. У обрачун су, поред претходних делатности, сада укључене и: Саобраћај, складиштење и везе (З) и Послови с некретнинама, изнајмљивање и пословне активности (Ј). Корекција је извршена на исти начин као код запослености с пуним радним временом, али се укупан необухват значајно повећао и зато се не може

прихватити као довољно поуздан, јер он, посматран у временској серији, показује смањење у наредним годинама, што само потврђује наш ранији став да се за 2003. годину не може применити корекција на бази еквивалента пуног радног времена и да се први резултати Анкете о радној снази морају узети с резервом. Овде би се нека од наредних година могла узети као полазна за враћање серије уназад или би требало користити просечне вредности као замену за екстремне вредности.

10. Прилагођавање за Н1 на бази еквивалента пуног радног времена Република Србија, 2003.

NACE сектор	Запослени		Коефицијент (FTE/ФИ ¹⁾)	БДВ корекција (мил. дин.)		% БДП	
	АРС, еквивалент пуног радног времена	предузећа + предузетници ФИ ¹⁾		I фаза	II фаза	I фаза	II фаза
Ђ	164686	105527	1,56	23311	23066	2,13	1,97
Е	470249	344141	1,37	32428	32041	2,96	2,73
Ж	86529	63943	1,35	4006	3959	0,37	0,34
З	172073	156672	1,10	7918	7758	0,72	0,66
И	45751	40065	1,14	8146	7099	0,74	0,61
Ј	84512	79787	1,06	5927	9020	0,54	0,77
Л	132805	131197	1,01	459	537	0,04	0,05
Укупно	1156606	921332		82194	83480	7,50	7,13

¹⁾ Извор: Финансијски извештаји и Истраживање о предузетницима.

Корекција према еквиваленту пуног радног времена (7,13%) такође није значајно промењена у односу на прошлу фазу (7,50%), осим у делу који се односи на импутирану ренту у делатности Ј, што је био и један од разлога за ревизију БДП-а.

Наредна табела показује резултате корекције на бази запослености с пуним радним временом за цео посматрани период.

11. Прилагођавање за Н1 на бази пуног радног времена Република Србија

NACE сектор	Корекција БДВ, у мил. дин.				Корекција БДВ, у % БДП			
	2003 I	2003 II	2004	2005	2003 I	2003 II	2004	2005
Ђ	12275	12146	15385	28932	1,12	1,04	1,07	1,65
Е	13989	13822	11711	8131	1,28	1,18	0,82	0,46
Ж	1675	1655	2301	3120	0,15	0,14	0,16	0,18
И	4856	4233	10189	7287	0,44	0,36	0,71	0,42
Л	242	283		3874	0,02	0,02	0,00	0,22
М	13861	14129	7371	19225	1,27	1,21	0,51	1,10
Укупно	46898	46268	46957	70569	4,28	3,95	3,28	4,03

Корекције према еквиваленту пуног радног времена за 2004. и 2005. годину можемо прихватити као поузданије јер су се заснивале на резултатима Анкете о радној снази, а не на процени, као за 2003. Еквивалент пуног радног времена посебно је израчунат за запослене раднике, samozапослене и помажуће чланове домаћинства на нивоу делатности, што представља значајно побољшање у односу на прву фазу пројекта и основ за добијање поузданијих резултата.

12. Прилагођавање за Н1 на бази еквивалента пуног радног времена Република Србија

НАСЕ сектор	Корекција БДВ, у мил. дин.				Корекција БДВ, у % БДП			
	2003 I	2003 II	2004	2005	2003 I	2003 II	2004	2005
Ђ	23311	23066	31569	50322	2,13	1,97	2,21	2,87
Е	32428	32041	30278	25261	2,96	2,73	2,12	1,44
Ж	4006	3959	5333	5181	0,37	0,34	0,37	0,30
З	7918	7758	8580	4232	0,72	0,66	0,60	0,24
И	8146	7099	9501	3827	0,74	0,61	0,66	0,22
Ј	5927	9020			0,54	0,77	0,00	0,00
Л	459	537	356		0,04	0,05	0,02	0,00
Укупно	82194	83480	85617	88823	7,50	7,13	5,98	5,07

Тип Н2 – илегалне активности

Према методологији SNA93 и ESA95, илегалну производњу и активности забрањене законом (нпр. проституција или производња и дистрибуција наркотика) треба такође укључити у националне рачуне.

На страни понуде, процена се заснивала на подацима добијеним од криминалистичке и граничне полиције и здравствених институција, на искуствима других земаља, резултатима међународних истраживања, као и препорукама из годишњег извештаја European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA) и The United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC).

Резултати за 2003. годину, добијени током прве фазе пројекта на основу грубих процена, проверени су још једном на бази података за 2004, 2005. и 2006. годину и нових и поузданијих информација добијених од МУП-а, специјализованих здравствених институција, и из годишњих извештаја European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA) и The United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC).

Прилагођавање за дрогу

Процена је урађена независно на страни понуде и на страни тражње, на основу информација о запленим количинама и стопама заплене наркотика, стопама за домаћу употребу, о чистоћи дроге, ценама на велико и на улици, врстама дроге, дозама, броју евидентираних хероинских зависника и пацијената на лечењу, броју и структури зависника у односу на одрасло становништво узраста 15-64 године, преузетих из међународних извештаја о различитим врстама наркотика најчешће коришћеним на територији Србије. Чињеница да заплене количине (посматрано по годинама) варирају и зависе од

ефикасности полиције у сузбијању кријумчарења и пресецању транзитних канала, као и да не показују промене у тражњи на домаћем тржишту или у броју зависника, определила нас је да код утврђивања заплених количина за поједине врсте дрога користимо просечне количине у периоду од 2003. до 2006. године. Код синтетичких дрога такође није узета у обзир екстремно висока заплена у 2003. години, када је откривена домаћа радионица за производњу дроге намењене иностраном тржишту.

Приход који се остварује кроз илегалну трговину дрогом са производне стране представља разлику између вредности количина одређене врсте дроге продате на улици финалним потрошачима по малопродајним ценама и уличној чистоћи и вредности те исте дроге, али увозне чистоће, купљене по набавним ценама. Трговачка маржа у просеку представља око 82% вредности продатих количина по малопродајним ценама, док се 18% те вредности односи на цену по којој је та дрога набављена. Аутпут је еквивалент укупног прихода, а уз претпоставку да је међуфазна потрошња занемарљива, он се изједначава и се додатом вредношћу која се приписује трговини.

13. Процена потрошње и аутпута, 2006.

	Број корисника	Вредност продате дроге (малопродајне цене), мил. EUR	Вредност увозне дроге (набавне цене), мил. EUR	Аутпут – маржа, мил. EUR	Учешће марже у БДП (%)
По врстама					
Хероин	9634	57,1	8,0	49,2	0,19
Кокаин	3647	8,2	2,9	5,3	0,02
Марихуана	80173	13,6	3,0	10,6	0,04
Амфетамин	10007	3,3	0,9	2,4	0,01
Екстази – ком.	3577	1,1	0,1	1,0	0,00
Укупно	107038	83,4	14,9	68,5	0,27

Процена потрошње дроге и на страни понуде и на страни тражње даје могућност за проверу поузданости добијених резултата и полазних података као што су број корисника и дневне дозе. Добијени подаци за 2006. годину послужили су као полазна процена за враћање серије уназад, што је и препорука Eurostat-а. То подразумева да се процена може вршити на неколико година, а за период између примењује се екстраполација на бази кретања броја зависника и заплених количина.

14. Процена тражње и понуде дроге и утицај на БДП

	2003	2004	2005	2006
Број зависника				
Хероин	7023	7803	8671	9634
Кокаин	2659	2954	3282	3647
Марихуана	58444	64940	72156	80173
Екстази	2608	2897	3219	3577
Амфетамин	7295	8106	9006	10007
Укупно	78029	86700	96334	107038
Потрошња у мил. EUR				
Хероин	41,7	46,3	51,4	57,1
Кокаин	6,0	6,6	7,4	8,2
Марихуана	9,9	11,0	12,3	13,6
Екстази	0,8	0,9	1,0	1,1
Амфетамин	2,4	2,7	3,0	3,3
Укупно	60,8	67,5	75,0	83,4
% БДП, расходна страна	0,34	0,34	0,36	0,33
Аутпут у мил. EUR				
Хероин	35,8	39,8	44,3	49,2
Кокаин	3,9	4,3	4,8	5,3
Марихуана	7,7	8,7	9,4	10,6
Екстази	0,7	0,8	0,9	1,0
Амфетамин	1,8	1,9	2,2	2,4
Укупно	49,9	55,5	61,6	68,5
%БДП, производна страна	0,28	0,28	0,29	0,27

Укупно прилагођавање за необухват дистрибуције дроге са производне стране, кроз повећање аутпута односно бруто додате вредности, у просеку износи 0,28% БДП-а у посматраном периоду. Необухват са расходне стране у истом периоду у просеку износи око 0,34% БДП-а.

Прилагођавање за проституцију

У овој области је теже доћи до поузданих података и процена иза којих би стајале званичне институције. Користили смо све расположиве информације: са интернета, из штампе, ТВ емисија, из анкета анонимних понуђача и корисника услуга, изјаве заинтересованих заговорника за легализацију проституције итд.

На бази података о броју евидентираних особа у последњих петнаест година и приведених лица током 2006. године која се баве проституцијом на подручју града Београда, незапосленог женског становништва као потенцијала за уличну проституцију, објављених огласа у којима се нуде услуге ове врсте, броја услуга односно клијената и одговарајућих цена, процењен је приход (аутпут) који је приписан делатности М – Остале комуналне, друштвене и личне услуге. У нашој земљи данас постоји неколико врста проституције: улична, агенцијска или путем огласа, хотелска, висока, прикривена и интернет проституција. Потребно је правити разлику између њих у погледу радног времена, цена и оствареног прихода. Аутпут за сваку поменућу врсту проституције израчунат је као укупан приход који се оствари пружањем услуга, што је еквивалентно укупним издацима корисника ових услуга, односно њиховој потрошњи. Међуфазна потрошња је процењена на 20 %.

15. Проституција – процена понуде, 2006.

Облици	Број проститутки	Просечан број радних дана	Просечна дневна зарада, EUR	Укупан приход, мил. EUR
Улична	2250	260	60	35,1
Хотелска, пословна пратња, огласи	2900	200	200	116,0
Висока	258	100	500	12,9
Укупно	5408	220	156	164,0

Процена урађена за 2006. годну послужила је као полазна за враћање серије уназад на основу броја новорегистрованих проститутки у полицији у периоду 2003-2006. и стопе незапослености женског становништва за Београд екстраполираних на ниво целе територије Србије.

16. Процена понуде (тражње) услуга проституције и утицај на БДП

	2003	2004	2005	2006
Број проститутки – укупно	4048	4494	4885	5408
Улична	1915	2126	2417	2250
Хотелска, пословна пратња, огласи	1961	2177	2269	2900
Висока	172	191	199	258
Приход=аутпут=потрошња(мил.EUR)	116,9	129,8	138,4	164,0
Међуфазна потрошња – 20%	23,4	26,0	27,7	32,8
Бруто додата вредност (мил. EUR)	93,5	103,8	110,7	131,2
БДП (мил. EUR)	18008,7	19723,5	21113,4	25249,5
Потрошња (% БДП-а)	0,65	0,66	0,66	0,65
Бруто додата вредност (% БДП-а)	0,52	0,53	0,52	0,52

Укупно прилагођавање за необухват проституције са производне стране, кроз бруто додату вредност (БДВ), износи 0,52% БДП-а, а са расходне стране кроз финалну потрошњу – око 0,66% БДП-а.

На крају, укупно прилагођавање са производне стране за илегалне активности (дрога и проституција) у посматраном периоду у просеку је износило 0,8% БДП-а, а са расходне стране приближно 1%.

17. Прилагођавање за Н2

	2003	2004	2005	2006
Бруто додата вредност, % БДП, дрога	0,28	0,28	0,29	0,27
Бруто додата вредност, % БДП, проституција	0,52	0,53	0,52	0,52
Укупно – производна страна, % БДП	0,80	0,81	0,81	0,79
Лична потрошња, % БДП, дрога	0,34	0,34	0,36	0,33
Лична потрошња, % БДП, проституција	0,65	0,66	0,66	0,65
Укупно – расходна страна, % БДП	0,99	1,00	1,02	0,98

Тип Н3 – произвођачи који не подлежу регистрацији

Прилагођавање за Н3 обухвата производњу домаћинства за сопствене потребе – биљну и сточну производњу, прераду пољопривредних производа и изградњу станова. Процена пољопривредне производње приватних газдинстава и домаћинства заснива се на извештајима статистичких проценитеља по катастарским општинама, Анкети о стоци, а такође и на подацима статистике цена и трговине. Подацима се обухватају целокупне површине и приноси, као и површине и приноси ван пољопривредних газдинстава (домаћинства непољопривредника, баште у градовима и сл.), тако да је у вредност укупне производње укључена и она за сопствене потребе, па нема потребе за специфичним кориговањем необухвата. Када је реч о изградњи станова, током неколико последњих година поступак за добијање грађевинских дозвола је поједностављен и контролисан, а закон предвиђа да илегална градња подлеже казнама. Како се градња и већа адаптација станова не може започети без добијања грађевинске дозволе од општинских власти, нерегистрована градња за сопствене потребе није више тако значајна. Поред тога, статистика грађевинарства је увела квартално истраживање о издатим грађевинским дозволама и годишње истраживање о употребним грађевинским дозволама као пилот истраживање у 2006. години, које се од 2007. спроводи као редовно месечно истраживање. Њиме се прате и правна и физичка лица као инвеститори, што ће омогућити потпунији обухват грађевинске делатности и поузданију процену инвестиција у сектору домаћинства.

С друге стране, прилагођавање за Н1, које преко пуног радног времена у грађевинарству износи од 2,20% до 2,47% БДП-а у периоду од 2003. до 2005. године или преко еквивалента пуног радног времена од 3,14% до 3,7% БДП-а, већ обухвата и изградњу за сопствене потребе јер укључује све раднике и укупне часове рада у грађевинарству. Због чињенице да може доћи до преклапања или комбинације различитих препоручених елемената необухвата, као у овом случају између Н1 и Н3, одлучили смо да не радимо посебно прилагођавање за тип Н3.

Тип Н4 – регистрована предузећа која нису обухваћена истраживањем

Републички завод за статистику Србије све до 2005. године водио је и одржавао административни Регистар правних лица и одређивао матични број и шифру делатности при оснивању односно регистрацији како правних лица, тако и њихових пословних јединица. Он је коришћен као оквир за прикупљање статистичких података. Повратне информације из статистичких истраживања, као што су врста делатности, адреса и статус активности, нису служиле за ажурирање регистра нити за промену оквира. Републички завод за статистику Србије је започео пројекат дефинисања и успостављања Статистичког пословног регистра користећи базе података из различитих административних извора: регистар финансијских извештаја, регистар пореских обвезника, регистар обвезника ПДВ-а. Од 2005. административни регистар пословних субјеката прешао је у надлежност Агенције за привредне регистре Републике Србије. Међутим, за потребе овог усклађивања користили смо само дотад постојећи административни регистар. Поређењем стања на дан 31.12.2003. из административног регистра и регистра пореских обвезника преко ПИБ-а и обухватањем правних лица угашених током године, претпостављајући да су била активна у просеку 4 месеца, одредили смо предузећа за која се претпоставља да су била активна у 2003. и учествовала у формирању БДП-а. У систему националих рачуна главни извор за обрачун БДП-а са производне стране јесу финансијски извештаји предузећа које прикупља Народна банка Србије. Они су примарни извор за одређивање активних предузећа. За она предузећа за која је претпостављено да су била активна а која нису поднела финансијске извештаје о свом пословању додата вредност је импутирана на основу просека делатности којој припадају, а затим коригована односом броја ПДВ обвезника и укупног броја пореских обвезника (са ПИБ-ом). Наиме, пошло се од претпоставке да су они порески обвезници који

су се налазили у систему ПДВ-а у суштини остваривали промет и у претходним годинама и да их треба укључити у обрачун. Овако груба претпоставка уведена је да би се умањила грешка која настаје обухватањем и оних предузећа која су, због неажурности регистра пореских обвезника, у њему само вођена а у ствари нису пословала.

Током друге фазе пројекта примењен је бољи начин за одређивање оквира производних јединица које треба обухватити обрачуном БДП-а. За 2004. и 2005. годину упаривали смо стање активних предузећа из сада успостављеног статистичког пословног регистра са подацима Пореске управе. ПДВ је уведен у 2005. години па смо за ту годину вршили поређење активних предузећа која су у регистру ПДВ обвезника и њихових поднетих завршних рачуна. Да би процене за раније године биле конзистентне, корекцију података за 2003. и 2004. извршили смо применом коефицијената односа између активних предузећа и ПДВ обвезника из 2005. године, али сада на нивоу делатности. Код предузећа која нису у систему ПДВ, овај приступ није могао бити примењен. Корекција је рађена тако што је утврђена разлика у броју јединица посматрања множена просечном додатом вредношћу у одговарајућој делатности на основу података добијених обрадом предатих завршних рачуна предузећа која су ушла у обрачун. Следећа табела показује резултате обрачуна и прилагођавање за тип Н4. Примећује се његово постепено смањење из године у годину, што је последица побољшања квалитета статистичког пословног регистра.

18. Прилагођавање за Н4 Република Србија

НАСЕ сектор	Корекција БДВ, у мил. дин.				Корекција БДВ, у % БДП			
	2003 I ¹⁾	2003 II	2004	2005	2003 I	2003 II	2004	2005
А	5206,9	2452,4	2809,1	2695,9	0,48	0,21	0,20	0,15
Б	19,3	56,0	38,1	41,8	0,00	0,00	0,00	0,00
В	621,4	2028,2	1870,6	2011,3	0,06	0,17	0,13	0,11
Г	4550,7	13853,3	15750,4	17902,9	0,42	1,18	1,10	1,02
Д		645,4	1619,1	2443,3	0,00	0,06	0,11	0,14
Ђ	1007,8	2568,6	3685,1	4039,5	0,09	0,22	0,26	0,23
Е	3294,2	7967,9	8234,6	10000,8	0,30	0,68	0,58	0,57
Ж	427,1	619,9	566,5	729,0	0,04	0,05	0,04	0,04
З	2760,9	8458,7	7637,0	8041,7	0,25	0,72	0,53	0,46
И	1006,5	2949,4	6364,7	8859,0	0,09	0,25	0,44	0,51
Ј	2646,4				0,24			
К	2661,9				0,24			
Л	195,9				0,02			
Љ	44,2				0,00			
М	782,8	573,1	431,3	876,2	0,07	0,05	0,03	0,05
Укупно	25226,0	42172,9	49006,5	57641,2	2,30	3,60	3,42	3,29

¹⁾ Процена на основу односа обвезника ПДВ-а и пореских обвезника у 2005. г. (28%).

Тип Н5 – регистровани предузетници који нису обухваћени истраживањем

Републички завод за статистику Србије води Јединствени регистар радњи на основу података који пристижу од општина које воде свој регистар предузетника. Највећи проблем у вези с нашим регистром јесте неажурно достављање података од стране општина, које узрокује извесно неслагање са другим изворима. Шифра делатности и статус активности, који је дат у регистру Пореске управе и у Јединственом регистру радњи Републичког завода за статистику Србије, нису подударни у потпуности. Од 2006. године, регистрација предузетника такође је у надлежности Агенције за привредне регистре. Предузетници регистровани пре 2006. на нивоу општина по закону су обавезни да се пререгиструју у Пословни регистар.

Код утврђивања необухвата и прилагођавања за Н5 све ово узето је у обзир. С друге стране, располагали смо подацима из статистичког истраживања о предузетницима, које обезбеђују филијале пореске управе у општинама дајући агрегиране податке на нивоу делатности, о броју власника и радника, њиховим зарадама и плаћеним порезима и доприносима који се користе за обрачун аупута, међуфазне потрошње и додате вредности за сектор домаћинства. Обухват истраживања је веома добар, ако упоредимо Јединствен регистар радњи са регистром Пореске управе. За секторе делатности: А – Пољопривреда, лов и шумарство, В – Вађење руда и камена, Г – Прерађивачка индустрија, Е – Трговина, и И – Финансијско посредовање, извршено је кориговање БДВ-а. Полазећи од претпоставке да је понашање предузетника слично малим предузећима, за део мањег обухвата статистичког истраживања, у поређењу са стањем из Регистра радњи упареног са регистром пореских обвезника преко ПИБ-а, као и за "угашене" радње у 2003. години, прилагођавање је вршено на основу процењеног броја власника и радника које они запошљавају и просечне додате вредности по запосленом у малим предузећима у приватној својини, на основу њихових финансијских извештаја.

За 2004. и 2005. годину, код прилагођавања су узети у обзир и подаци из завршних рачуна предузетника, који су од 2004. године уведени као облик финансијског извештавања за део предузетника који воде двојно књиговодство. Такође, сада смо имали на располагању податке о броју власника и радника у току године, јер је број месеци током којих су активно радили сведен на број месеци у години, што је заједно са ревидираним подацима БДП-а утицало на промену добијених резултата. У табели 19. приказано је прилагођавање за необухват Н5.

19. Прилагођавање за Н5 Република Србија

НАСЕ сектор	Корекција БДВ, у мил. дин.				Корекција БДВ, у % БДП			
	2003 I	2003 II	2004	2005	2003 I	2003 II	2004	2005
А	181,5	217,7	103,6	245,0	0,02	0,02	0,01	0,01
В	13,3	16,8	3,3	-	0,00	0,00	0,00	-
Г	1163,2	3635,2	1436,4	2639,0	0,11	0,31	0,10	0,15
Е	333,8	3386,6	1762,7	3131,0	0,03	0,29	0,12	0,18
И	102,4	122,2	370,6	494,0	0,01	0,01	0,03	0,03
Укупно	1794,3	7380,3	3676,6	6509,0	0,16	0,63	0,26	0,37

Ако упоредимо резултате за 2003. годину добијене у другој фази с подацима из раније, прве фазе, видећемо да је промена значајна, јер су сада власници и радници сведени на еквивалент рада од 12 месеци, што је утицало на то да се њихов број смањи, а добијена разлика посматрана у односу на стање из регистра радњи повећа, нарочито код делатности прерађивачке индустрије и трговине. Разлог за то лежи у чињеници да се у оквиру ових делатности у току године оснива и престаје с радом велики број јединица, а регистар радњи није довољно ажуран да све промене на време евидентира. И у наредним годинама примењен је исти начин кориговања, али је уместо малих предузећа као корективни фактор послужила додата вредност по раднику из завршних рачуна предузетника.

Н6 – намерно пријављивање нижег прихода

Највећи део необухваћене економије евидентиран је као резултат непотпуног односно "лажног" извештавања да би се смањило плаћање пореза и доприноса за социјално осигурање. За прилагођавање Н6 користили смо резултате статистичког истраживања о предузетницима и податке из финансијских извештаја малих предузећа. Пошло се од претпоставке да су мала предузећа највећим делом приватизована, са малим бројем запослених, и да морају, да би опстала у тржишној конкуренцији, да се понашају рационално, да се прилагођавају тржишним променама и да воде рачуна о продуктивности, а да се предузетници понашају слично малим предузећима. Посматрајући однос међуфазне потрошње и аупута и БДВ-а – по раднику, било да је прецењена међуфазна потрошња или потцењен аупут, што за резултат има мању обрачунату БДВ, извршена је двострука корекција. У проценама за 2004. и 2005. годину побољшање се огледа у примени података из завршних рачуна микропредузећа (до 9 запослених), док смо у корекцијама за предузетнике сада имали на располагању податке из завршних рачуна предузетника који запошљавају до 9 радника. Укупна корекција за 2003. за Н6 је 79161 мил. дин. или 6,76% БДП-а.

20. Прилагођавање за Н6 Република Србија, 2003.

НАСЕ сектор	БДВ мил. дин.	Међу- фазна потрошња мил. дин.	Кориго- вана БДВ мил. дин.	Кориго- вана међу- фазна потрошња мил. дин.	Прилаго- ђавање БДВ за предузећа мил. дин.	% БДП	Прилаго- ђавање БДВ за преду- зетнике мил. дин.	% БДП	Свега % БДП
А	5013,4		5302,3		288,9	0,02			0,02
Б							72,2	0,01	0,01
В							23,8		0,00
Г	28504,9		37952,6		9447,7	0,81	2998,7	0,26	1,06
Ђ	11045,6	36487,9	22129,9	30330,5	11084,3	0,95			0,95
Е	27969,1	45699,7	45328,6	38706,1	17359,6	1,48	17468,6	1,49	2,97
Ж	1254,7		2180,2		925,5	0,08			0,08
З							1920,0	0,16	0,16
И							47,6	0,00	0,00
Ј	13116,2	27586,0	19259,0	23193,7	6142,8	0,52	5994,6	0,51	1,04
Л							133,6	0,01	0,01
М	2653,1	3936,6	6675,0	2402,0	4021,9	0,34	1231,2	0,11	0,45
Укупно	89557,0	113710,2	138827,7	94632,3	49270,7	4,21	29890,2	2,55	6,76

Укупно прилагођавање за 2004. годину за Н6 износило је 67128 мил. дин. или 4,69% БДП-а. Кориговање изворних података код предузетника сада је знатно мање, јер се вршило на бази показатеља из њихових завршних рачуна уместо малих предузећа.

21. Прилагођавање за Н6 Република Србија, 2004.

<i>NACE</i> сектор	БДВ мил. дин.	Међу- фазна потрошња мил. дин.	Кориго- вана БДВ мил. дин.	Кориго- вана међу- фазна потрошња мил. дин.	Прилаго- ђавање БДВ за предузећа мил. дин.	% БДП	Прилаго- ђавање БДВ за преду- зетнике мил. дин.	% БДП	Свега % БДП
А	5207,7		7567,3		2359,6	0,16			0,16
Б							50,0	0,00	0,00
В							5579,8	0,39	1,22
Г	36950,3		48781,6		11831,4	0,83			1,11
Ђ	14049,4	51572,7	29987,5	43590,8	15938,1	1,11			1,60
Е	38607,3	62354,2	61566,8	55906,5	22959,6	1,60			0,07
Ж	1419,3		2450,1		1030,7	0,07			
З									
И									
Ј	21186,7	34004,5	26252,0	32220,9	5065,3	0,35			0,35
Л							4,7	0,00	0,00
М	4025,8	3822,8	6334,9	3258,1	2309,1	0,16			0,16
Укупно	121446,5	151754,2	182940,3	134976,3	61493,8	4,30	5634,5	0,39	4,69

22. Прилагођавање за Н6 Република Србија, 2005.

<i>NACE</i> сектор	БДВ мил. дин.	Међу- фазна потрошња мил. дин.	Кориго- вана БДВ мил. дин.	Кориго- вана међу- фазна потрошња мил. дин.	Прилаго- ђавање БДВ за предузећа мил. дин.	% БДП	Прилаго- ђавање БДВ за преду- зетнике мил. дин.	% БДП	Свега % БДП
А	5948,3		8258,1		2309,8	0,13			0,13
Б							35,4	0,00	0,00
В							184,4	0,01	0,01
Г	48638,6		63058,0		14419,4	0,82	5714,0	0,33	1,15
Ђ	14918,5		25112,9	43640,6	10194,4	0,58			0,58
Е	60223,2	45965,7	82608,7	72457,1	22385,5	1,28	13681,6	0,78	2,06
Ж	2359,6	72005,5	3199,4		839,8	0,05			0,05
З									
И									
Ј	27628,3	34817,0	34975,0	31946,3	7346,7	0,42			0,42
Л									
М	6090,5	7505,3	8129,0	6404,8	2038,5	0,12	486,2	0,03	0,15
Укупно	165807,1	160293,6	225341,1	154448,8	59534,1	3,40	20101,5	1,15	4,55

Ако упоредимо све добијене резултате, можемо закључити да код прилагођавања Н6 за 2003. годину, у делу који се односи на предузећа, без обзира да ли се као корективни фактор користе структуре или просечне вредности малих предузећа (прва фаза пројекта) или микропредузећа (друга фаза пројекта), нема значајнијих промена. Разлог за то је што највећи део малих предузећа има до 9 запослених, а код предузетника обавеза подношења завршних рачуна представља један од начина контроле њиховог пословања. Управо зато верујемо да су за 2004. и 2005. годину добијени поузданији резултати од оних до којих се дошло за 2003. годину, када предузетници још увек нису имали обавезу подношења финансијских извештаја.

23. Прилагођавање за Н6

Република Србија

NACE сектор	Корекција БДВ, у мил. дин.				Корекција БДВ, у % БДП			
	2003 I	2003 II	2004	2005	2003 I	2003 II	2004	2005
А	386,8	288,9	2359,6	2309,8	0,04	0,02	0,16	0,13
Б	9,7	72,2	0,0	35,4	0,00	0,01	0,00	0,00
В	19,4	23,8	50,0	184,4	0,00	0,00	0,00	0,01
Г	11382,5	12446,4	17411,2	20133,3	1,04	1,06	1,22	1,15
Ђ	11084,3	11084,3	15938,1	10194,4	1,01	0,95	1,11	0,58
Е	28235,3	34828,1	22959,6	36067,1	2,58	2,97	1,60	2,06
Ж	925,5	925,5	1030,7	839,8	0,08	0,08	0,07	0,05
З	1532,2	1920,0	0,0	0,0	0,14	0,16	0,00	0,00
И	35,0	47,6	0,0	0,0	0,00	0,00	0,00	0,00
Ј	11695,0	12137,4	5065,3	7346,7	1,07	1,04	0,35	0,42
Л	116,4	133,6	4,7	0,0	0,01	0,01	0,00	0,00
М	4980,2	5253,2	2309,1	2524,7	0,45	0,45	0,16	0,14
Укупно	70402,3	79161,0	67128,3	79635,6	6,43	6,76	4,69	4,55

Н7 – други статистички недостаци

Према резултатима *ad hoc* статистичког истраживања спроведеног у оквиру прве фазе пројекта о необухваћеној економији, укупно прилагођавање за Н7 у 2003. години износило је 0,42% БДП-а. Подаци до којих се тада дошло послужили су за кориговање БДВ и у наредним годинама, и то: у области здравства – на основу издатака домаћинстава за плаћање приватних здравствених услуга и давања у виду поклона, у области образовања – на основу издатака за допунске приватне часове, и у услужним делатностима за које је утврђено да се део прихода остварује добијањем напојница (ресторани и кафићи, фризерски и козметичари, таксисти, аутомеханичари и занатлије). За различите услуге, вредности напојница, у односу на вредност услуге, крећу се од 6% до 10%. У сектору здравствене заштите корекција је урађена и за директна плаћања домаћинстава (углавном у природи), која се сматрају зарадом у природи.

24. Прилагођавање за Н7 Република Србија

NACE сектор	Корекција БДВ, у мил. дин.			Корекција БДВ, у % БДП		
	2003	2004	2005	2003	2004	2005
Ђ	30,0	48,6	57,8	0,00	0,00	0,00
Е	95,7	114,2	164,1	0,01	0,01	0,01
Ж	359,4	424,6	527,2	0,03	0,03	0,03
З	10,5	12,4	13,6	0,00	0,00	0,00
Л	3981,2	4441,0	5073,6	0,34	0,31	0,29
Љ	545,5	608,5	695,2	0,05	0,04	0,04
М	152,6	154,7	178,8	0,01	0,01	0,01
Н	6,3	6,9	13,3	0,00	0,00	0,00
Укупно	5181,2	5810,9	6723,7	0,44	0,41	0,38

Закључак

Републички завод за статистику Србије ће наставити рад на истраживању елемената необухваћене економије, узимајући у обзир све до сада добијене резултате и сазнања до којих смо дошли у оквиру пројекта о необухваћеној економији, који нам је помогао не само да сагледамо најразличитије изворе података и оценимо њихов квалитет, већ и да увођењем одговарајућих претпоставки превазиђемо њихове недостатке и применимо препоручена методолошка решења.

Резултати *ad hoc* истраживања спроведеног у другој фази пројекта, о примањима резидентних домаћинстава из иностранства и о њиховим издацима за путовања у иностранство, биће примењени већ у обрачунима за 2006. годину. И мада ће у највећој мери послужити за сагледавање и мерење непотпуности обрачуна БДП-а са расходне стране, посредно ће допринети побољшању процена и са производне стране, кроз упоредно сагледавање и усаглашавање једне и друге стране.

Ипак, мора се истаћи да је у условима када се не располаже свим потребним изворима података за обрачунае овакве врсте, када статистички систем још увек није у прилици да паралелно и равномерно напредује у свим областима и прати потребе националних рачуна, наш рад знатно отежан, а очекивања претерана. Постепено увођење табела понуде и тражње (енгл. Supply Use Tables) у националне рачуне, које се планира у наредном периоду, пружиће додатне могућности за проверу и потврду добијених резултата у оквиру прве и друге фазе овог пројекта, а мерење необухваћене економије постаће редовна пракса и један од начина за усаглашавање укупне понуде и укупне тражње.

Но, треба бити опрезан када је реч о укључивању овде објашњених и презентованих корекција у званичне резултате из области националних рачуна, односно треба их уводити постепено и делимично, тек када се са великом сигурношћу утврде интервали у којима се извршена прилагођавања могу кретати.